

УДК 81-119

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2025.3.21>

ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА МІЛІТАРНОЇ МЕТАФОРИ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ

Пастернак Тетяна Анатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
Національної академії Служби безпеки України
ORCID ID: 0000-0003-0589-6881

У статті здійснюється детальний і всебічний аналіз фреймової структури мілітарної метафори в науково-популярному дискурсі, конкретизовано її вплив на сприйняття та формування соціально-політичних відносин у сучасному суспільстві. Актуальність теми підкреслюється стрімким проникненням концепцій війни та конфлікту в усі сфери комунікації, що, у свою чергу, веде до маніпуляції емоціями та свідомістю громадян.

Автор висвітлює вживання мілітарних метафор у різних контекстах, акцентує на їхній ролі у формуванні агресивних образів ворога, загрози, небезпеки. Ці образи не лише виконують описову функцію, а й активно формують уявлення про соціальні виклики та проблеми, які стають або результатом конфліктів, або ж їх відображенням. Проведений аналіз базується на матеріалі заголовків суспільно-політичних новин із провідних англомовних видань.

У процесі дослідження виділено ключові концептуальні фрейми, пов'язані з мілітарною метафорою, як-от «воєнні дії», «зброя», «етапи війни» й «учасники війни». Кожен із цих фреймів розкриває панівні образи та смисли, що зазвичай супроводжують обговорення соціально-політичних тем. Автор також вказує на негативні наслідки, які супроводжують використання мілітарних метафор, зокрема формування спрощених уявлень про соціальні проблеми, де чітко розмежовуються «переможці» і «переможені».

У висновках статті підкреслюються складність і багатовимірність мілітарних метафор, їхній потужний вплив на реалістичність сприйняття соціальних проблем, що з необхідністю вимагає уважного ставлення до їх уживання. Перспективи подальших досліджень спрямовані на інтеграцію міждисциплінарних підходів для досягнення глибшого розуміння мілітарних метафор у контексті сучасних соціально-політичних відносин, що потребує наукової уваги та глибокого аналізу.

Ключові слова: мілітарна метафора, фреймова структура, соціально-політичні відносини, науково-популярний дискурс, комунікація.

Pasternak Tetiana. Frame structure of military metaphor in a popular scientific discourse

The article provides a detailed and comprehensive analysis of frame structure of the military metaphor in a popular scientific discourse, specifying its impact on the perception and formation of socio-political relations in contemporary society. The relevance of the topic is underscored by the rapid penetration of concepts of war and conflict into all spheres of communication, which, in turn, leads to manipulation of citizens' emotions and consciousness.

The author highlights the use of military metaphors in various contexts, emphasizing their role in shaping aggressive images of the "enemy", "threat", and "danger". These images not only perform a descriptive function but also actively form perceptions of social challenges and issues that arise either as a result of conflicts or as their reflections. The analysis is based on the headlines of socio-political news from leading English-language publications.

The study identifies key conceptual frames related to military metaphor, such as "military operations", "weapons", "stages of war", and "participants of war". Each of these frames reveals the dominant images and meanings typically associated with discussions of socio-political issues. The author also points to the negative consequences accompanying the use of military metaphors, particularly the formation of simplified views of social problems, where "winners" and "losers" are distinctly defined.

In the conclusions of the article, the complexity and multidimensional nature of military metaphors are emphasized, alongside their powerful influence on the realism of perceptions of social issues, which necessitates careful consideration in their usage. The prospects for further research are aimed

at integrating interdisciplinary approaches to achieve a deeper understanding of military metaphors in the context of contemporary socio-political relations, which require scientific attention and thorough analysis.

Key words: *military metaphor, frame structure, socio-political relations, popular scientific discourse, communication.*

Вступ. Вивчення метафор як важливого елементу мовної практики та людського мислення стало предметом серйозних наукових досліджень протягом останніх кількох десятиліть. Актуальність цієї теми для лінгвістики, нейролінгвістики, психолінгвістики та когнітивної науки зумовлена унікальною здатністю метафор формувати способи сприйняття світу, а також впливати на форму та зміст комунікації. Метафори не лише допомагають у відображенні складних концептів, але й служать інструментами для маніпуляції свідомістю, створюють образи, що формують суспільну думку та встановлюють емоційні акценти.

Упродовж кількох десятиліть метафори досліджувалися в різних ракурсах. Зокрема, когнітивна теорія метафори акцентує увагу на фреймах і сценаріях, які допомагають зрозуміти метафоризацію та сприйняття людиною навколишньої дійсності [1–4]. Концептуальна метафора підкреслює взаємозв'язок між метафоричними уявленнями та повсякденним досвідом [5; 6]. Інші дослідження вказують на значення емоцій у формуванні метафор, які сприяють розумінню та обробці інформації [7].

Незважаючи на значний прогрес, досягнений у дослідженнях метафор, частина проблем залишається невирішеною. Зокрема, теоретичні напрацювання часто не враховують впливу специфічних контекстів, у яких метафори використовуються, та їхнього культурного підґрунтя. Особливо це стосується мілітарних метафор, які набули широкого вжитку в різних сферах, від політики до охорони здоров'я. Хоча вчені відзначають їхню роль у формуванні образу ворога, загрози та маніпулюванні суспільною свідомістю, дослідження їхньої структури та функцій, особливо в контексті науково-популярного дискурсу, потребують подальшого всебічного аналізу.

Мета статті – вивчення фреймової структури мілітарних метафор у науково-популярному дискурсі, а також аналіз їхньої семантичної значущості та впливу на розу-

міння соціально-політичних відносин. Це дослідження спробує заповнити прогалини в існуючих наукових працях і відкрити нові горизонти для подальших досліджень у цій царині.

Результати. Ідея конфлікту властива людському суспільству протягом усієї його історії, що, безумовно, знаходить своє відображення в мові. Воєнна метафора є архетипною, її образи зрозумілі представникам різних культур і поколінь. Саме тому вона широко використовується в різних дискурсах, зокрема й у політичному, медичному, економічному тощо.

Метафори війни активно використовуються в щоденному спілкуванні та стали предметом численних наукових досліджень. Учені вивчають, як ці метафори функціонують, що вони насправді означають. Зокрема, дослідження показують, що метафори війни часто викликають емоцію страху і формують конфліктні стосунки між сторонами. Багато досліджень підтверджують, що ця емоція є важливим елементом у політичних висловлюваннях. Наприклад, мова про тероризм може зображати терористів як «ворога», що загрожує суспільству серйозною небезпекою [8]. Це може привернути більшу увагу до проблеми, зокрема до фінансування досліджень і розробок, як це було з війною проти раку, яка спричинила значне збільшення інвестицій у науку [9]. Водночас надмірний страх може призвести до перебільшення небезпеки. Деякі вчені критикують війну з наркотиками, адже вона підсилює паніку та негативні стереотипи, які заважають пошуку реальних рішень [10].

Метафори війни формують уявлення про антагоністичні відносини, де є «переможці» і «переможені». Коли ми говоримо про «війну з бідністю» чи «війну з раком», це може створити враження, що ці проблеми можна здолати, як у звичайній війні [11]. Проте таке спрощене бачення може бути наївним. «Економічна війна» у бізнесі формує образ конкуренції, що неминуче веде до змагань і ризикованих стратегій [12].

Метафори війни викликають відчуття страху. Кілька лінгвістичних аналізів вказують на те, що це одна з основних функцій метафор війни в політичній риторичі [13; 14]; і кілька науковців зауважували, що метафори війни часто є гіперболічними, поєднаними із суперлативами, щоб підкреслити загрози, які проблеми, як-от бідність, наркотики та терор, становлять для суспільства [15].

У статті [16] ідеться про те, що воєнні метафори мають тенденцію створювати чіткі опозиційні відносини, які фокусують увагу на ворогах і загрозах. Вони можуть формувати суспільну думку та привертати увагу до важливих проблем, але їх використання повинно бути обґрунтованим і контекстуально адекватним, щоб уникнути безглузвих спрощень і схильності до конфліктних думок. У статті також підкреслюється важливість контексту використання воєнних метафор. Наприклад, «війна з бідністю» була сприйнята як ініціатива, що привела до позитивних змін, тоді як «війна з наркотиками» отримала багато критики за невдачі та негативні наслідки. Автори закликають бути більш обережними у використанні воєнних метафор і відзначають, що прості маніпуляції з термінами можуть призвести до проблем у розумінні соціальних викликів.

До аналогічного висновку схиляється також І. Волкер [17], яка досліджувала використання воєнних метафор у текстах про сучасні проблеми охорони здоров'я, зокрема антимікробну резистентність (далі – АМР) та пандемію COVID-19. Авторка резюмувала, що метафори описують ці загрози як «невидимого ворога» чи «тихого вбивцю» (*invisible killer*), що втілюють ідею війни із хворобою. Воєнні метафори намагаються розділити загрози на «фронти», щоб просто їх «знищити», проте це може нівелювати вплив різних соціальних, економічних і екологічних чинників на глибинні взаємозв'язки між людьми та мікробами. Як наслідок, воєнні метафори можуть знецінити людські жертви й упустити з уваги вразливі групи. Тому дослідниця закликає до більш екологічного використання воєнної метафори в текстах про охорону здоров'я.

Загалом, метафори війни мають складну природу. Вони можуть як допомагати, так і шкодити, залежно від використання та контексту. Це підкреслює потребу в обережному

підході до використання таких метафор для досягнення позитивних результатів у соціальних комунікаціях, політиці та медицині.

Ми проаналізували понад 100 заголовків суспільно-політичних новин кількох англійських видань, зокрема Ройтерз, Політіко, газет «Зе Таймз», «Вашингтон Пост», і виявили 87 випадків уживання метафор, 36 із яких ми визначили як мілітарні метафори.

До мілітарних метафор ми відносимо номінації, у яких є ознаки воєнних дій у формі протистояння «свій – чужий», що містять елементи насилля, жорстокості та боротьби. У проаналізованому матеріалі вони представлені такими іменниками та дієсловами, як: *ceasefire* – *перемир'я*; *fight* – *бій, битися*; *invade* – *вторгнутися*; *grab* – *захопити*; *war* – *війна*; *troops* – *війська*; *battle* – *воювати, битися*; *attack* – *напад, атакувати*; *frontline* – *фронт*; *captivity* – *полон*; *drone* – *дрон*; *weapons* – *зброя*; *hostage* – *заручник*; *enemy* – *ворог*; *combat* – *боротися, бій та інші*; які ми об'єднали в такі фрейми, як «**воєнні дії**», «**зброя**», «**етапи війни**» та «**учасники війни**».

Фрейм «воєнні дії» включає метафору «нападу» й «оборони», актуалізовану дієсловами й іменниками: *struggle*, *invade*, *battle*, *grab*, *attack*, *fight*, *hit*.

(1) *Drone-hunters defend Kyiv from Kremlin's kamikaze attacks* – тут присутня метафора захисту, яка підкреслює героїзм захисників Києва.

(2) *The fight to replace Justin Trudeau is on* – у цьому заголовку поняття “fight” набуває політичного підтексту, трансформує виборчий процес у форму змагання чи війни.

Цей фрейм активно використовує дієслова, пов'язані з нападом і захистом. Відповідні метафори підкреслюють наявність загрози або конфлікту, формують атмосферу напруження та боротьби.

До фрейму «зброя» належить метафора «засоби боротьби», що виражена в номінаціях різних видів озброєння: *weapon*, *bombs*, *arms*, *munition*, *drons*.

(3) *Pay for weapons to keep your freedom, warn Europe's Big 5 defense spenders* – тут лексема “weapons” стає символом політичної незалежності та безпеки.

Цей фрейм концентрується на засобах ведення війни, що позначає не лише матеріальні елементи, але й психологічні аспекти,

пов'язані з боротьбою за виживання та безпеку.

Фрейм «етапи війни» представлений метафорою «закінчення протистояння», що здебільшого виражена іменником *ceasefire* у різноманітних сполученнях, а також *captivity*, *victory*, *win*, *defeat*.

(4) *Even progressives think Trump deserves some credit for the ceasefire* – вираз “ceasefire” вказує на тимчасове завершення активного конфлікту і розпочату стадію мирних переговорів.

Цей фрейм демонструє розвиток конфлікту та його стадії. Метафоричне вживання лексики служить для структурування часу війни та подій, що її супроводжують.

В основі фрейму «учасники війни» лежить протистояння «свій – чужий», що виявляється в метафорах з іменниками: *ally*, *enemy*, *foe*, *hostage*. Цей фрейм окреслює відносини між сторонами конфлікту. Використання іменників, які позначають «своїх» і «чужих», висвітлює політичні та соціальні розділення.

(5) *Zelenskiy calls on allies to honour promises on arms supplies to Ukraine* – тут акцент робиться на солідарності серед «своїх», тоді як “enemy” в інших контекстах виступає образним символом загрози.

Ми також визначили концептуальну метафору “GRABBING AS WAR / захоплення як війна», яка є особливо промовистою, оскільки демонструє, як соціально-політичні процеси

інтерпретуються крізь призму війни. Уживання терміна “grab” у контексті “invasion” підкреслює агресивне уявлення про територіальні захоплення.

(6) *Grabbing Greenland would be a bad deal for Trump* – уживання “grabbing” підкреслює агресивність і прагнення політичної вигоди.

Мілітарні метафори діють як засоби вираження складних концептів, пов'язаних із війною, насильством, боротьбою та політичним протистоянням. Вони відповідають на запити суспільства в часи криз і конфліктів, дозволяють людям осмислити та переосмислити ці події, навіть якщо вони не безпосередньо їм загрожують.

Висновки. Аналіз мілітарних метафор демонструє, як мова відображає і формує наше сприйняття реальності, а також те, як вона може слугувати інструментом для розуміння соціально-політичних відносин. Мілітарні метафори виявляють не лише очевидні конфлікти, але й глибші культурні та психосоціальні аспекти, що впливають на наше повсякденне життя в умовах нестабільності.

Перспективи дослідження метафори не лише відображають сучасні наукові підходи, але й підкреслюють необхідність інтеграції міждисциплінарних методів і культурних контекстів для отримання більш точного й усеосяжного розуміння цієї неймовірно складної сфери людського вираження та мислення.

Література:

1. Gibbs R.W. Jr. Embodiment and Cognitive Science. Cambridge University Press, 2006.
2. Cormac E.R. Mac. A Cognitive Theory of Metaphor. MIT Press, 1990.
3. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. Oxford University Press, 2008.
4. Rostankowski C.C., Cormac E.R. Mac. A Cognitive Theory of Metaphor. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 1987. № 45 (4). P. 418–419.
5. Lakoff G., Johnson M. Conceptual Metaphor in Everyday Language. *Shaping Entrepreneurship Research*. 2020. P. 475–504.
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 256 p.
7. Kovecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. Oxford University Press, 2010. 375 p.
8. What is the War on Terrorism? The White House. President George W. Bush. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/nationalsecurity/faq-what.html> (дата звернення: 18.01.2025).
9. Spector Reynold. The War on Cancer: A Progress Report for Skeptics. *Skeptical Inquirer*. January – February 2010. Vol. 34. № 1. URL: <https://skepticalinquirer.org/2010/01/the-war-on-cancer-a-progress-report-for-skeptics/> (дата звернення: 18.01.2025).
10. The wars don't work. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/leaders/2015/05/02/the-wars-dont-work> (дата звернення: 18.01.2025).
11. Bailey Martha J., Danziger Sheldon. Legacies of the War on Poverty. New York : Russell Sage Foundation, 2013.
12. Deakin Robert. Economic Information Warfare. 2003. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://eprints.qut.edu.au/15900/1/Robert_Deakin_Thesis.pdf (дата звернення: 18.01.2025).

13. Alexandrescu L. Mephedrone, assassin of youth: The rhetoric of fear in contemporary drug scares. *Crime, Media, Culture*. 2014. № 10 (1). P. 23–37.
14. Kalmoe N.P. Voting is the best revenge: How violent metaphors shape voter turnout. *American Political Science Association Annual Meeting*. 2013.
15. Larson B.M., Nerlich B., Wallis P. Metaphors and biorisks the war on infectious diseases and invasive species. *Science Communication*. 2005. № 26 (3). P. 243–268.
16. Flusberg S.J., Matlock T., Thibodeau P.H. War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*. 2018. № 33 (1). P. 1–18. <https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992>.
17. Walker I. Beyond the military metaphor: Comparing antimicrobial resistance and the COVID-19 pandemic in the United Kingdom. *Medicine Anthropology Theory*. 2020. № 7 (2). P. 261–272. <https://doi.org/10.17157/mat.7.2.806>.

References:

1. Gibbs, R.W. Jr. (2006). *Embodiment and Cognitive Science*. Cambridge University Press.
2. Cormac, E.R. Mac. (1990). *A Cognitive Theory of Metaphor*. MIT Press.
3. Langacker, R. (2008). *Foundations of Cognitive Grammar*. Oxford University Press.
4. Rostankowski, C.C., & Cormac, E.R. Mac (1987). A Cognitive Theory of Metaphor. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 45 (4), 418–419.
5. Lakoff, G., & Johnson, M. (2020). Conceptual Metaphor in Everyday Language. *Shaping Entrepreneurship Research*, 475–504.
6. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Kovecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press.
8. What is the War on Terrorism? The White House. President George W. Bush. Retrieved from <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/nationalsecurity/faq-what.html> (date of access: 18.01.2025).
9. Spector, Reynold (2010). The War on Cancer: A Progress Report for Skeptics. *Skeptical Inquirer*. Vol. 34, № 1. Retrieved from <https://skepticalinquirer.org/2010/01/the-war-on-cancer-a-progress-report-for-skeptics/> (date of access: 18.01.2025).
10. The wars don't work. *The Economist*. Retrieved from <https://www.economist.com/leaders/2015/05/02/the-wars-dont-work> (date of access: 18.01.2025).
11. Bailey, Martha J., & Danziger, Sheldon (2013). *Legacies of the War on Poverty*. New York: Russell Sage Foundation.
12. Deakin, Robert. (2003). *Economic Information Warfare*. Retrieved from chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://eprints.qut.edu.au/15900/1/Robert_Deakin_Thesis.pdf (date of access: 18.01.2025).
13. Alexandrescu, L. (2014). Mephedrone, assassin of youth: The rhetoric of fear in contemporary drug scares. *Crime, Media, Culture*. 10 (1), 23–37.
14. Kalmoe, N.P. (2013). Voting is the best revenge: How violent metaphors shape voter turnout. *American Political Science Association Annual Meeting*.
15. Larson, B.M., Nerlich, B., & Wallis, P. (2005). Metaphors and biorisks the war on infectious diseases and invasive species. *Science Communication*, 26 (3), 243–268.
16. Flusberg, S.J., Matlock, T., & Thibodeau, P.H. (2018). War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 33 (1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992>.
17. Walker, I. (2020). Beyond the military metaphor: Comparing antimicrobial resistance and the COVID-19 pandemic in the United Kingdom. *Medicine Anthropology Theory*, 7 (2), 261–272. <https://doi.org/10.17157/mat.7.2.806>.